

Motorblok

voor mijn ouders

Schrijver: Jan Van Dyck
Coverontwerp: Bram Brioen
ISBN: 9789464055719

© Jan Van Dyck
kosmomorfose.be
janvandyck.be

Een eerste versie verscheen in 2020.

Dit is de tweede, licht gewijzigde versie uit 2024.

Motorblok

Jan Van Dyck

1.

Katteline hotste door een muzikale ochtendspits. Haar vingers tokkelden op het stuur. Haar lichaam wiebelde in de zetel. Haar snelheid nam toe met het aantal beats per minuut. De rode lichten, trage voorliggers en onbegrijpelijke lyrics deerden haar niet, zolang het ritme haar maar voortdreef. Op stond een mixtape van T-Rax, en of de muziek nu tot het grime, future step of trap genre behoorde, interesseerde haar minder. Belangrijker was dat het gewicht van de loodzware bas haar originele Citroën Deux-chevaux een uitstekende wegligging verschafte.

Zo passeerde ze het Museum van Magritte, de koepel van het Justitiepaleis was al een tijdje zichtbaar, de voornaamste knelpunten lagen achter haar, toen de muziek een ruimtelijke kwaliteit verkreeg, een uitgebreidheid, een diffuse onbegrensdeheid. Begaf haar installatie het, vroeg ze zich af, in een spectaculaire apotheose? Ze draaide aan de volumeknop, besepte pas toen ze haar raampje opende, dat een deel van deze symfonie Brussel zelf als bron had.

Door de breakbeat heen klonk steeds luider, alsof een kosmische deejay een sample in de mix gooide, het donderen van een doldraaiende machine. Was het een drillboor, een Harley, een overvliegende helikopter? Ze had het gissen naar de aard ervan, maar de oorsprong van het bulderen lag duidelijk voor haar. Dus sloeg ze aan de Zavelkerk niet af, reed in plaats daarvan haar nieuwsgierigheid achterna.

Ze glipte door het oranje, kwam daarna tot stilstand. Op het voetpad voor de Kleine Zavel onttrokken omstanders de geluidsbron aan het zicht. Het parkje zelf was licht en lucht, met haagjes en bloemen in een arabesk patroon zo dicht tegen de grond dat haar blik zich vrijelijk bewegen kon,

maar ondanks dat naar het centrum werd getrokken. Daar keken de standbeelden van Egmont en Hoorn statig over het toegelopen volk terug.

Het was een komen en gaan van arbeiders en bedienden, jongeren en toeristen, maar net toen de kring zich opende, benam een passerende tram haar het zicht. Weer viel haar de dwingende manier op waarmee het ronkende lawaai zich met de breakbeat vermengde. Alsof de deejay geen genoeg nam met een sample, maar het nummer live ombouwde tot een remix.

Eindelijk gleed de tram verder en kon Katteline een blik door het publiek werpen. Wat ze zag waren geen kosmische luidsprekers, wel een robuust in de zon glimmend stuk technologie.

De machine produceerde rook en geluid, draaide zonder duidelijke reden door. Het kon de motor van een auto zijn, carrosserieloos en onbestuurbaar, zo compact van omvang, zo groots in zijn effect. Een rilling zinderde over haar rug. Samen met haar muziek maakte het ding de grootstedelijke krachten hoorbaar die haar uitdaagden, haar voortstuwden en snelheid gaven en die ze elke dag moest beproeven.

Boos claxonneren dwong haar verder te rijden. Ze liet het schouwspel voor wat het was, sloeg voor het Justitiepaleis af, passeerde de galerie waar ze werkte, bereikte zo de Grote Zavel. Na een spelletje schuifpuzzelen om een parkeerplaats haalde ze de sleutel uit het contact. Met een plof viel de muziek stil.

Het brommende geluid trof haar opnieuw. Voorbijgangers verstomden, wezen elkaar iets aan. Katteline keek om. Een roetwolk dreef vanachter de Zavelkerk het plein op, kronkelde langs de gotische gevel hemelwaarts, balde een vuist naar zijn zoveel hoger gelegen witte soortgenoten. Waar zwoegde deze machine voor? Wie had het daar geplaatst? Waarom al die vervuiling en dat lawaai?

Weer won haar nieuwsgierigheid het van haar plichtsbesef en dus wandelde ze terug naar de oorsprong van de overlast.

Nog steeds eiste het vreemde mechanisme alle aandacht op. Voetgangers verhoogden hun tempo, bedekten hun oren wanneer ze bleven staan. Een agent hield iedereen op afstand, een persfotograaf glipte onder zijn wakend oog door. Het parkje vulde zich, in de Regentschapstraat vormde zich een file en in de verte naderden de sirenes van de hulpdiensten.

Het was vreemd dat de verbrandingsmotor niets aandreef, zonder voortgang zwoegde het op zijn zwarte sokkel, zonder verandering bleef het ter plaatse trillen.

Enkele studenten klommen op het smeedijzeren hekwerk, hielden elkaar boven de puntige uitlopers in evenwicht. Katteline hoorde hen speculeren over de afloop van de gebeurtenis. De journalist bleef foto's maken. De motor sputterde, hoestte een extra wolk roet op, jankte op een andere toonhoogte verder. Brandweer en politie kwamen toe. Linten werden uitgerold, Katteline werd achteruit gedwongen, allemaal moesten ze zich verplaatsen.

In het centrum van de wijder wordende kring maalde de machine verder. Nutteloos, zinloos, of beter nog, functieloos. Plots begreep Katteline dat de overlast geen vervelend bijproduct was, maar juist een cruciaal onderdeel. De arbeid die de motor verrichtte lokte de omstanders. De brandstof werd omgezet in psychische energie. De explosies dreven een sociaal raderwerk aan. Zo maakten de sirenes en zwaailichten, de nieuwsgierige massa, de hulpverleners, de pers, de files, maar ook zijzelf, allemaal deel uit van hetzelfde mechanisme.

Toen de machine voor de laatste keer haperde en stilviel, verwonderde het haar dus niet dat iedereen zich afvroeg waar al die drukte voor nodig was geweest. De reden van hun samenzijn was immers verdwenen. Algauw loste de samensholling op, het aan de officiële instanties overlatend

om dat wat overbleef, een uitgebrand motorblok, op te ruimen.

Katteline had de ijskast aangevuld, de koffiemachine ingeschakeld, stoelen en krukken herschikt, toen het belletje rinkelde en een echtpaar Galerie Café Art Direct binnenwandelde. De vrouw kon met haar outfit een tochtje over de catwalk maken, haar echtgenoot had Katteline al eens ontmoet. Ze knikte het koppel toe, vroeg zich af waar haar loyaliteit lag, bij haar baas Lawrence of bij zijn moeder Nora? Ze besloot te doen wat haar in het geheim was opgedragen, haalde haar smartphone tevoorschijn en typte een berichtje naar Nora. Dat was net verstuurd toen Lawrence, ze hoopte dat hij niets had gemerkt, uit de tuin opdook. De geur van zijn sigaret meedragend, drentelde haar baas naar de klanten toe.

Terwijl Katteline het kopje afwaste, leidde Lawrence de bezoekers rond. Het jasje kon zijn afhangerende schouders niet verbergen, zijn schoenen leken iets te frivol voor zijn denim broek, zijn rechterhand speelde voortdurend met zijn polshorloge, maar in zijn ogen glinsterde trots. Momenteel stelde de galerie het werk van Van Beenden tentoon.

Een reeks portretten legde de technologische dimensie achter alledaagse handelingen bloot. Een vrouw aan de telefoon, een meisje met een koptelefoon, een gezinnetje voor de televisie. Deze zwart-wit taferelen had de kunstenaar aangevuld met de elektronische schema's, mechanische platen en chemische formules van de gebruikte voorwerpen. Alsof Lawrence zelf aan het schilderen was, fladderden zijn handen voor de doeken.

Onwillekeurig dacht Katteline aan het motorblok. Hoe, vroeg ze zich af, zou Van Beenden deze gebeurtenis in beeld brengen? Een tafereel van de menigte omheen de motor, doorsneden met de blueprint van de cilinders,

overbrenging en as? Zodat het technische diagram ook zijn sociale en psychologische consequenties onthulde?

Haar baas nam zijn klanten mee naar de eerste verdieping, een mezzanine die de bar overvleugelde. Daar hing het pronkstuk van de galerie, Raakvlakken, een drieluik dat met hetzelfde thema speelde als de werken op de begane grond. Maar hier was niet alleen het afgebeelde voorwerp, een piano, in zijn mechanische componenten ontbonden. Ook de persoon die het instrument bespeelde was anatomisch ontleed. Op sommige plaatsen was de huid doorzichtig. Aders, vlees en botten werden in verschillende lagen zichtbaar. Het middelste luik combineerde beide perspectieven. Zo leken de spieren en zenuwen rechtstreeks op de snaren aangesloten.

Katteline wist dat dit werk de klant vooral intrigeerde. Tijdens zijn vorige bezoek was Lawrence de deur uit ter prospectie en Nora voor een late lunch, waardoor Katteline hem kon rondleiden. Toen pas, op het moment dat ze de kennis van haar opleiding kunstgeschiedenis aanboorde, stamelend over het x-ray kubisme en neo-futurisme van Van Beenden, had het gigantische doek zich geopenbaard. In de ban van het mechanistische wereldbeeld had ze haar stem ervaren als een gemoduleerde stroom lucht, voelde ze de minieme spiertjes in haar keel betekenis overbrengen, zag ze haar brein verbale prikkels uitwisselen met dat van meneer, iets wat ze, in al haar enthousiasme, ook had verteld. Zo was haar kunsthistorische betoog ratelend geëindigd in een ietwat gênante metafilosofische knoop.

Lawrence stak zijn hoofd over de leuning, vroeg haar enkele glazen spritzer naar boven te brengen. Katteline wou dat ze er ook eentje voor zichzelf kon inschenken, wou dat ze kon deelnemen aan het gesprek boven. Bijna een jaar werkte ze in de galerie en hoewel ze blij was in deze kunstzinnige atmosfeer te vertoeven, droeg ze liever wat meer verantwoordelijkheid. Zeker, ze leerde de kunstwereld

kennen op een manier die de droge theorie van haar studies oversteeg, toch voegde haar taak als barvrouw weinig toe aan de cv die haar ooit, zo hoopte ze, tot curatrice moest maken.

Ze onderdrukte een zucht, nam het dienblad en wandelde de trap op. Boven was de sfeer ontspannen. Lawrence bleef zijn zenuwen de baas, de vrouw vroeg om een ontmoeting met de kunstenaar en de man leek Katteline te herkennen. Omdat het de laatste keer was dat ze dat nog kon, bekeek ze Raakvlakken opnieuw.

Naarmate de piano en anatomie zich meer en meer vermengden, wonnen de lijnen en kleurenvlakken aan abstractie, vergaten langzaam hun betekenis, om in het centrum geen spieren of mechanismes meer uit te beelden, maar alleen nog deel te nemen aan een spel van vormelijke eigenschappen.

In dit spel, waar rechte lijnen doorheen kleurexplosies sneden en ideale vormen tot chaos verwerden, had ze in het begin een strijd gezien, totdat ze er de schoonheid van inzag, het in balans zijn van de twee aspecten. Geen strijd was het, maar een harmonie.

Vandaag, terwijl er geklonken werd op de schilder, trok ze dit idee door. Ze begreep dat de terugkoppeling niet kon worden gereduceerd tot een van de twee elementen, muzikant of piano, mens of machine, lyrisch of geometrisch abstract. Juist hun mengvorm bood plaats voor het nieuwe, de creatie van een nieuw stuk muziek, het ontstaan van een nieuw schilderij.

Nieuwsgierig keek de echtgenoot haar aan. 'Vind je het spijtig om afscheid te nemen?' vroeg hij.

Katteline glimlachte, ging dichterbij het groepje staan. 'Vast en zeker,' antwoordde ze. 'Tegenwoordig ga ik erg op in Van Beendens wereld. Alles wat ik zie zijn machines. Machines en hoe deze zich tot mensen verhouden. Een beginnende beroepsmissvorming, denk ik.'

De man wendde zich tot zijn vrouw. 'Clara, dit is de

jongedame die zo interessant kan vertellen over Raakvlakken.’ De vrouw, te verdiept in haar eigen woorden, had het over de inrichting van haar huis. Volgens haar was de oppervlakte van de voorziene muur ontoereikend voor het kunstwerk.

Het gezicht van haar baas betrok. ‘Geen sprake van,’ zei hij. ‘Ik kan dit werk onmogelijk verkopen! Jullie weten duidelijk niet wat het waard is. De drie schilderijen mogen niet gescheiden worden!’ Toen beende hij driftig de trappen af.

‘Waarom?’ vroeg de vrouw. ‘Is het dan zo erg de luiken verdeeld op te hangen?’ Haar stem galmde Lawrence’ voetstappen achterna. ‘We beschikken anders niet over genoeg ruimte!’

Katteline was al even geschokt als het echtpaar. Natuurlijk zou het zonde zijn om de schilderijen te scheiden, maar Lawrence zijn reactie was kinderachtig en onbeschoft. Op zijn minst had hij hen een van de andere schilderijen kunnen verkopen.

Gewaarschuwd door Kattelines berichtje kwam Nora aan. Lawrence’ moeder was een vrouw van de wereld en dat merkte je meteen. Ook vandaag zag ze er in haar jumpsuit zowel zakelijk als elegant uit. Natuurlijk wou ze weten wat de verslagen uitdrukking van de net vertrokken bezoekers te betekenen had. ‘Het drieluik draagt maar één handtekening,’ liet Lawrence weten. ‘Je kan het niet scheiden zonder dat het zijn waarde verliest!’ Katteline voelde zich evenmin geroepen om Nora in te lichten, dus trok ze zich achter de toog terug.

Een bries waaide door de open raampjes, wervelde om haar hoofd, deed haar lokken wapperen. Haar hand, losjes op de versnellingspook, liet het aan de andere over om te sturen. Met geen andere reden voor ogen dan deze de kost geven, zonder een gedachte in haar hoofd die niet de vrije loop nam,